

NİTELİKLİ BİR ÖĞRETMENDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLERİN ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Yrd. Doç. Dr. Serdarhan Musa TAŞKAYA*

Öz

Nitelikli bir eğitim için eğitimin unsurlarının da nitelikli olması gerekir. Eğitimin niteliğini etkileyen unsurların aşında ise öğretmen gelmektedir. Öğretmenlerde bulunması gereken nitelikler son yıllarda üzerinde sık sık durulan bir konu olmuştur. Tarama türünde desenlenen bu araştırmada öğretmen adaylarının nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklere ilişkin görüşlerinin otaya koyulması amaçlanmıştır. Araştırma, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan 70 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Yapılandırılmamış görüşme formu ile toplanan veriler, içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırmada öğretmen adayları tarafından nitelikli bir öğretmende bulunması gereken kişisel özellikler içinde anlayışlı olması, mesleki özellikler içinde öğretmenin bütün öğrencilerine eşit davranması, mesleki gelişime ilişkin özellikler içinde öğretmenin kendini sürekli geliştirebilmesi, mesleki yeterlikler içinde alan bilgisinin yeterli olması, iletişim becerilerinin içinde öğrenci ile iletişiminin iyi olması, sınıf yönetim becerileri içinde ise sınıf yönetiminde iyi olması özellikleri en çok belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen; Öğretmen Adayı; Nitelikli Öğretmen.

THE ANALYSIS OF THE CHARACTERISTICS A QUALIFIED TEACHER ACCORDING TO THE OPINIONS OF PROSPECTIVE TEACHERS

Abstract

For a qualified education, the elements of education should be qualified. The major element influencing the quality of education is teacher. In Turkey, the qualifications which a teacher should have, become an often discussed issue in the recent years. In this study which is designed in a sort of survey, it is aimed for the applicants for teaching to introduce their view about the qualifications that a qualified teacher should have. The study was carried out with 70 applicants of teaching, who attend in Ahmet Kelesoglu Educational Faculty, Selçuk University. The data collected via unstructured questionnaire were analyzed by content analysis. During the study, the applicants for teaching specified personal qualifications of a qualified teacher. The answers varied yet mostly there were such statements that the teacher should be understanding; that in professional qualifications, mostly, he/she should behave equally to his/her all students; that in qualifications about professional development, mostly, he/she is able to develop by himself/herself continuously; that in professional adequacies, mostly, he/she should have sufficient knowledge about his/her domain; that in communication skills, mostly, he/she should have

* Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi, serdarhan@mersin.edu.tr

a good communication with the students; and that the skills of class management, mostly, he/she should be good at class management.

Keywords: Teacher; Applicants for Teaching; Qualified Teacher.

1. Giriş

Toplumların geleceği, yetiştirdikleri genç nesillere bağlıdır. Geleceğin yetişkinlerinin daha ilk yıllardan itibaren amaçlı ve nitelikli yetiştirilmeleri bu açıdan çok önemlidir. Bunu sağlamada en önemli rolü ise eğitimin oynadığı görülür.

Eğitimde başarılı olmak için eğitimin bütün unsurlarının en üst seviyede niteliğe ve donanıma sahip olması gerekir. Eğitimin birçok unsuru vardır. Bu unsurlarından en önemlilerden biri de öğretmendir. Öğretmenler görevleri gereği sınıfta bulunan öğrencilerin eğitiminden birinci dereceden sorumludurlar.

Öğretmenlik, Millî Eğitim Temel Kanunu'nda şöyle tanımlanmıştır: “Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Millî Eğitimi'nin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlü olan, öğretmenlik için yeterli genel kültüre, özel alan bilgisine ve pedagojik formasyona sahip, en az dört yıllık yüksekokul mezunu olup, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevini yapan kişidir”.¹

Eğitiminde yaşanan gelişmeler bu mesleğin de gelişmesini sağlamıştır. Öğretmenlik mesleği artık herkesin yapabileceği türde bir meslek olarak görülmemektedir. Türkiye'de öğretmenlik, dünyada ve ülkede yaşanan gelişmelerin de etkisiyle artık daha donanımlı olarak yetiştirilen kişilerce yapılmaktadır. Zaten toplumun öğretmenlerden beklentileri de çok yükselmiştir. Bu beklentileri sağlayabilecek öğretmenlerin de niteliklerinin yüksek olması gerekmektedir.

MEB, bu konuda bir yandan hizmet öncesi öğretmen eğitimi ile ilgili olarak YÖK ile işbirliği yaparak öğretmen adaylarının niteliği ile ilgilenmekte, bir yandan da hizmet içi eğitim faaliyetleri ile öğretmenlerin niteliklerini yükseltmeye çalışmaktadır.

Türkiye'de öğretmen yetiştirme işini üniversiteler bünyesinde yer alan eğitim fakülteleri yürütmektedir. Öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinde, öğretmenlik bölümleri sayısı oldukça çeşitlenmiştir. Buna ek olarak öğretmenlik bilgisi derslerini alan fen edebiyat fakülteleri de alınan kararlarla öğretmen olarak atanmaktadırlar.

¹ Resmi Gazete., (1973). Millî Eğitim Temel Kanunu. No: 1739, Sayı: 14574, Tarih: 24.6.1973.

Öğretmen, öğrenme ve öğretme süreçlerinin temel öğelerinden biridir. Öğrenciyle devamlı etkileşim halinde bulunan, eğitim programını uygulayan, öğretimi yöneten ve hem öğrencinin hem de öğretimin değerlendirmesini yapan kişidir. Öğretmenin nitelikleri, bu süreçlerin niteliğini de etkilemektedir.²

Öğretmenlerde bulunması gereken nitelikler son yıllarda üzerinde sık sık durulan bir konu olmuştur. Bu konuda MEB tarafından öğretmenlerde bulunması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla bir çalışma başlatılmıştır. Bu çalışmada akademisyen, eğitim uzmanları ve öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda bazı yeterlik alanları ve bu alanlara ait alt yeterlik alanları belirlenmiştir. MEB tarafından belirlenen alt yeterlikler ve performans göstergelerinde yer alan öğretmen yeterlikleri şu alanlarındadır.³

- Kişisel ve mesleki değerler-Mesleki gelişim
- Öğrenciyi tanıma
- Öğretmen ve öğrenme süreci
- Öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirme
- Okul, aile ve toplum ilişkileri
- Program ve içerik bilgisi

“Çağdaş literatüre göre bir öğretmende bulunması gereken üç genel özellik vardır. Bunlar; alan bilgisi, genel kültür ve öğretmenlik meslek bilgisidir. Bu özelliklere sahip olan öğretmen, idealize edilmiş öğretmen davranış gruplandırılmalarının birçoğunda ortak olan sevgi, saygı, hoşgörü, iş birliği gibi özelliklere sahip olduğu zaman öğrencileri ile daha etkin bir iletişime geçebilir”.⁴

Nitelikli öğretmenlerde aranan özellikler ülkeden ülkeye değişebilmektedir.⁵⁶ “Nitelikli öğretmenin taşıdığı, taşıması gereken özellikler nelerdir? Sorusuna verilecek bir tek yanıtımız olmayacaktır. Öğretmen nitelikleri ile ilgili çalışmalar incelendiğinde öğretmenin gerek meslekî, gerekse kişisel yeterlikleri olsun onlarca hatta yüzlerce ölçüt sıralamak olasıdır. Öğretmenlerin rol ve beklentileri, öğretmen yeterlikleri ile ilgili ölçütlerin belirlenmesinde genel anlamda yaşanan toplum ve eğitimin felsefî temelleri belirleyici olmaktadır”.⁷

² MEB ÖYGM., Öğretmen Yeterlikleri. MEB Yayını. Ankara, 2010.

³ A.g.e.

⁴ Çetin. Ş., İdeal Öğretmen Üzerine Bir Araştırma. Milli Eğitim. 2001. (149).

⁵ Baki, A. ve Gökçek, T., Matematik Öğretmeni Adaylarının Benimsedikleri Öğretmen Modeline İlişkin Bazı İpuçları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2007. (32), s, 22-31.

⁶ Oruç, N., A Comparison of The Turkish and European Student-Teachers' Definition of a Good Teacher. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2008. 28(2), s, 149-168.

⁷ Şeker, H.; Deniz, S. ve Görgeç, İ., İdeal Öğretmen Üzerine Bir Araştırma. Milli Eğitim. 2004. (164).

“Toplumun mimarları olan öğretmenlerin ülkenin ve çağın ihtiyaçlarına cevap verecek seviyede yetişmiş olmaları gerekir. Çünkü bir ülkenin kalkınması ile toplumun refah seviyesi, öğretmenlerin iyi yetiştirilmesine ve görevlerini en iyi şekilde yerine getirebilecek meslekî ve kişisel niteliklere sahip olmasına bağlıdır. Yani, öğretmenlik mesleği toplumların geleceğini, bir başka söyleyişle kaderini belirleyen bir meslektir”.⁸ Bu nedenle eğitim faaliyetlerinin yürütücü konumunda olan öğretmenlerin nitelikli olması büyük önem kazanmaktadır. Çünkü ancak nitelikli öğretmenler toplumun geleceğini oluşturacak öğrencilere nitelikli bir eğitim verebilir.

Nitelikli bir eğitim, öğretmenlerin sahip olduğu özelliklerle yakından ilgilidir. Bu nedenle öğretmenlerin niteliği gerek hizmet öncesi eğitim sırasında gerekse mesleğe başladıktan sonra dikkatlice ele alınmalıdır. Bunun için nitelikli öğretmenden ne anlaşıldığının ortaya koyulması önemlidir. Nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özellikler çeşitli araştırmalarda farklı grupların görüşleri doğrultusunda ortaya koyulmaya çalışıldığı görülmektedir. Ancak belirlenen özellikler bazı çalışmalarda çok genel olarak ele alınırken bazı çalışmalarda ise çok ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

2. Amaç

Bu çalışmada nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin neler olduğu, öğretmen adaylarının görüşlerine göre ortaya koyulması amaçlanmıştır.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli

Durum saptamaya yönelik olan bu araştırma tarama türünde desenlenmiştir. Araştırma, nitel araştırma türlerinden görüşme yöntemi ile yürütülmüştür.

3.2. Katılımcılar

Araştırma, Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi'nde orta öğretim bölümü bünyesinde yer alan bütün bölümlerde (Biyoloji, Coğrafya, Fizik, Kimya, Matematik, Tarih ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği) öğrenim görmekte olan 4. sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür. Bu sınıflarda toplam 410 öğrenci öğrenim görmektedir. Araştırmada her bölümden gönüllü olarak katılan

⁸ Yetim, A. A. ve Göktaş, Z., Öğretmenin Mesleki ve Kişisel Nitelikleri. Kastamonu Eğitim Dergisi. 2004. 12(2), s, 541-550. s,154

öğrencilerden 10'ar kişi seçilmiş, böylece toplam 70 öğrenciden elde edilen veriler değerlendirmeye alınmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri 2009 yılında toplanmıştır. Öğretmen adaylarının bu konuda belirtmek istediklerini kolaylıkla ifade etmelerine imkân sağlanması amacıyla veriler, görüşme yöntemlerinden yapılandırılmamış görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Araştırma sorusunun oluşturulmasında literatürden ve uzmanların görüşünden yararlanılmıştır. Görüşme sorularının geçerliği için 10 öğretmen adayı ile ön uygulama yapılmıştır. Görüşme formunda adaylara: “Size göre iyi ve nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özellikler nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Cevaplar ise yazılı olarak alınmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik analizi yönteminde yararlanılmıştır. “İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır”.⁹ Öğretmen adaylarının soruya ilişkin olarak yazdıkları metin incelenmiş ve maddeler şeklinde kodlanmıştır. Kodlama sonrasında literatürden de yararlanarak tema başlıkları oluşturulmuştur. Görüşme metinlerinin analizinden elde edilerek kodlanan maddelerin hangi temaya ait olduğunun belirlenmesinde yine literatürden ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır.

Temaların altında yer alacak maddeler eğitim fakültesinde görevli 2 akademisyene ayrı ayrı olarak tekrar yaptırılmıştır. Bu sonuçlar ile araştırmacının oluşturduğu tema ve altında yer alan maddeler karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda ortalama %80 tutarlık tespit edilmiş ve farklı gruplanan maddeler tekrar gözden geçirilerek gereken düzenlemeler yapılmıştır. Bu işlemten sonra oluşturulan temalardaki maddelerin frekansları bulunmuş ve tabloda gösterilmiştir.

4. Bulgular ve Yorumlar

4.1. Nitelikli Bir Öğretmende Bulunması Gereken Kişisel Özellikler

Tablo 1’de nitelikli bir öğretmende bulunması gereken kişisel özelliklere ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri ve bu görüşlerin frekansları verilmiştir.

Tablo 1. Kişisel Özellikler

Sıra	Özellikler	f
1	Anlayışlı	23
2	Giyimine özen gösteren	14
3	Güler yüzlü	11
4	Sabırlı	9
5	Esprili	9
6	Vatansever	8
7	Demokrat	7
8	Öz güveni yüksek	7
9	Tutarlı	6
10	Yenilikçi	5
11	Ön yargısız	5
12	Fedakâr	5
13	Olaylara farklı açılardan bakabilen	4
14	Vizyon sahibi	4
15	Topluma faydalı	4
16	Güvenilir	4
17	Atatürk ilkelerine bağlı	4
18	Hümanist	3
19	Karizmatik	3
20	Lider	2
21	İdealist	2
22	Planlı	2
23	Nazık	2
24	Samimi	1
25	Sanata sever	1
26	Sorumluluk sahibi	1

⁹ Yıldırım, A., Şimşek. H., Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (5. Baskı). Seçkin Yayıncılık. Ankara, 2005. s. 227.

27	Ahlâklı	1
28	Yardım sever	1
29	Ciddi	1

Tablo 1 incelendiğinde, nitelikli bir öğretmende bulunması gereken kişisel özellik olarak öğretmen adaylarının toplam 29 özellik belirttikleri görülmektedir. Bu özellikler içinde en çok “anlayışlı” özelliği belirtilmiştir (n=23). Bu grupta öne çıkan maddeler ise şunlar olmuştur: “Giyimine özen gösteren” (n=14) ve “Güler yüzlü” (n=11).

4.2. Nitelikli Bir Öğretmende Bulunması Gereken Mesleki Özellikler

Tablo 2’de nitelikli bir öğretmende bulunması gereken mesleki özelliklere ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri ve bu görüşlerin frekansları verilmiştir.

Tablo 2. Mesleki Özellikler

Sıra	Özellikler	f
1	Bütün öğrencilere eşit davranmalıdır.	26
2	Öğrencilere iyi bir model olmalıdır.	21
3	Toplumun değerlerine önem vermelidir.	18
4	Mesleğini sevmelidir.	11
5	Diksiyonu düzgün olmalıdır.	11
7	Rehber olmalıdır.	11
8	Saygın bir kişiliğe sahip olmalıdır.	7
9	Psikoloji bilmelidir.	5
10	Özel sorunlarını sınıfa yansıtmamalıdır.	3
11	Siyasi görüşünü sınıfa yansıtmamalıdır.	3
12	Meslektaşlarına iyi örnek olmalıdır.	1
13	Güzel yazı yazabilmelidir.	1

Tablo 2 incelendiğinde, nitelikli bir öğretmende bulunması gereken mesleki özellik olarak öğretmen adaylarının toplam 13 farklı özellik belirttikleri görülmektedir. Bu özellikler içinde en çok: “Bütün öğrencilere eşit davranmalıdır” maddesi belirtilmiştir (n=26). Diğer öne çıkan maddeler ise şunlar olmuştur:

“Öğrencilere iyi bir model olmalıdır” (n=21) ve “Toplumun değerlerini göz önünde bulundurmalıdır” (n=18).

4.2.1. Nitelikli Bir Öğretmende Bulunması Gereken Mesleki Gelişim Özellikleri

Tablo 3’de nitelikli bir öğretmende bulunması gereken mesleki gelişim özelliklerine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri ve bunların frekansları verilmiştir.

Tablo 3. Mesleki Gelişim

Sıra	Özellikler	f
1	Kendini sürekli geliştirebilmelidir.	21
2	Güncel olayları takip etmelidir.	12
3	Teknolojiyi takip etmelidir.	7
4	Sosyal faaliyetlere katılmalıdır.	6
5	Araştırmacı olmalıdır.	3
6	Meslektaşlarından yardım isteyebilmelidir.	1

Tablo 3 incelendiğinde, nitelikli bir öğretmende bulunması gereken mesleki gelişime ilişkin öğretmen adaylarının toplam 6 farklı özellik belirttikleri görülmektedir. Bu özellikler içinde en çok; “Kendini sürekli geliştirebilmelidir.” maddesi belirtilmiştir (n=21). Diğer öne çıkan maddeler ise şunlar olmuştur: “Güncel olayları takip etmelidir” (n=12), “Teknolojiyi takip etmelidir” (n=7) ve “Sosyal faaliyetlere katılmalıdır” (n=6). “Meslektaşlarından yardım isteyebilmelidir” maddesi ise en az dile getirilen özellik olmuştur. (n=1).

4.3. Nitelikli Bir Öğretmende Bulunması Gereken Mesleki Yeterlikler

Tablo 4’te nitelikli bir öğretmende bulunması gereken mesleki yeterliklere ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri ve bu görüşlerin frekansları verilmiştir.

Tablo 4. Mesleki Yeterlikler

Sıra	Özellikler	f
1	Alan bilgisi yeterli olmalıdır.	46
2	Genel kültür bilgisi yeterli olmalıdır.	17
3	Derslerde güncel konulara da yer vermelidir.	12
4	Dersleri öğrenci seviyesine göre işleyebilmelidir.	12
5	Öğretim yöntemleri konusunda yeterli olmalıdır.	11
6	Öğrencilerin derste aktif olmasını sağlamalıdır.	10
7	Öğretmenlik meslek bilgisi yeterli olmalıdır.	10
8	Öğrencilere dersi sevdirebilmelidir.	9
9	Derste hareketli olmalıdır.	8
10	Derslerde araç gereç kullanmalıdır.	8
11	Derste öğrencileri sıkmamalıdır.	8
12	Derse dikkat çekebilmelidir.	7
13	Eğitime önem vermelidir.	6
14	Dersleri çağdaş eğitim anlayışına göre işlemelidir.	5
15	Derse hazırlıklı gelmelidir.	5
16	Dersi eğlenceli hale getirmelidir.	5
17	Öğrencilere ders dışı aktiviteler düzenlemelidir.	5
18	Dersin sonunda ölçme değerlendirme yapmalıdır.	3
19	Öğrenciyi merkeze almalıdır.	3
20	Öğrencilerine araştırmaya yöneltmelidir.	3
21	Ezberci olmamalıdır.	2
22	Öğrencilerin anlayamadığı yerleri tekrar işlemelidir.	2
23	Derslerde MEB programını uygulamalıdır.	2

Tablo 4 incelendiğinde, nitelikli bir öğretmende bulunması mesleki yeterliklere ilişkin olarak öğretmen adaylarının toplam 23 farklı özellik belirttikleri görülmektedir. Bunların içinde en çok, “Alan bilgisi yeterli olmalıdır” yeterliği belirtilmiştir (n=46). Diğer öne çıkan maddeler ise şunlar olmuştur: “Genel kültür bilgisi yeterli olmalıdır” (n=17), “Derslerde ders dışı ve güncel konulara da yer

vermelidir” (n=12) ve “Dersleri öğrenci seviyesine göre işleyebilmelidir” (n=12). Derslerde programa uyulması ise sadece iki öğretmen adayı tarafından dile getirilmiştir.

4.4. Nitelikli Bir Öğretmende Bulunması Gereken İletişim Becerileri

Tablo 5’de nitelikli bir öğretmende bulunması gereken iletişim becerilerine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri ve bu görüşlerin frekansları verilmiştir.

Tablo 5. İletişim Becerileri

Sıra	Özellikler	f
1	Öğrenci ile iletişimi iyi olmalıdır.	32
2	Öğrenciye değer vermelidir.	24
3	Öğrencilerin özel sorunlarıyla da ilgilenmelidir.	18
4	Öğrencileri sevmelidir.	17
5	Meslektaşlarıyla iletişimi iyi olmalıdır.	10
6	Velilerle iyi bir iletişim kurabilmelidir.	8
7	Öğrencilerle okul dışında da iletişim kurabilmelidir.	7
8	Öğrenciyle arkadaş olmalıdır.	8
9	Okul yöneticileriyle iletişimi iyi olmalıdır.	3
10	Öğrencileri dinlemelidir.	3
11	Öğrenciye ismiyle hitap etmelidir.	2
12	Öğrencilere ev ziyaretleri yapmalıdır.	1

Tablo 5 incelendiğinde, nitelikli bir öğretmende bulunması gereken iletişim becerilerine ilişkin olarak öğretmen adaylarının toplam 12 farklı özellik belirttikleri görülmektedir. Bu özellikler içinde en çok “Öğrenci ile iletişimi iyi olmalıdır” becerisi belirtilmiştir (n=32). Diğer öne çıkan maddeler ise şunlar olmuştur: “Öğrenciye değer vermelidir” (n=24), “Öğrencilerin özel sorunlarıyla da ilgilenmelidir” (n=18), “Öğrencileri sevmelidir” (n=17) ve “Meslektaşlarıyla iletişimi iyi olmalıdır” (n=10). Öğrenci evi ziyareti ile ilgili olan “Öğrencilere ev ziyaretleri yapılmalıdır” maddesi ise sadece bir katılımcı tarafından dile getirilmiştir.

4.5. Nitelikli Bir Öğretmende Bulunması Gereken Sınıf Yönetimi Becerileri

Tablo 6’da nitelikli bir öğretmende bulunması gereken sınıf yönetimi becerilerine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri ve bu görüşlerin frekansları verilmiştir.

Tablo 6. Sınıf Yönetimi Becerileri

Sıra	Özellikler	f
1	Sınıf yönetiminde iyi olmalıdır.	25
2	Sınıfta öğrenciyi rencide etmemelidir.	12
3	Öğrencilerini tanıyabilmelidir.	12
4	Tatlı sert olmalıdır.	9
5	Notu tehdit olarak kullanmamalıdır.	9
6	Öğrenci ile arasındaki mesafeyi koruyabilmelidir.	7
7	Zamanı etkin kullanabilmelidir.	7
8	Öğrenciye öz güven kazandırmalıdır.	5
9	Motivasyonu sağlamalıdır.	5
10	Ceza yerine ödül kullanmalıdır.	2
11	Ders anlatırken öğrenciye arkasını dönmemelidir.	1
12	Kuralcı olmamalıdır.	1
13	Öğrenme ortamını iyi düzenleyebilmelidir.	1
16	Sınıf kurallarını öğrencilerle oluşturmalıdır.	1
17	Sınıfla uyum içinde olmalıdır.	1
14	Sınıfta belirlenen kurallara kendi de uymalıdır.	1
15	Şiddete başvurmamalıdır.	1

Tablo 6 incelendiğinde, nitelikli bir öğretmende bulunması gereken sınıf yönetimi becerilerine ilişkin olarak öğretmen adaylarının toplam 15 farklı özellik belirttikleri görülmektedir. Bu özellikler içinde en çok “Sınıf yönetiminde iyi olmalıdır” becerisi belirtilmiştir (n=25). Diğer öne çıkan maddeler ise şunlardır: “Sınıfta öğrenciyi rencide etmemelidir” (n=12) ve “Öğrencilerini tanıyabilmelidir” (n=12).

5. Tartışma ve Sonuç

Nitelikli bir öğretmende aranan özellikler nitel ve nicel olarak çok fazla ve çeşitli olduğu görülmektedir. Aranan bu özelliklerin belirlenmesi öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinin içeriğinin belirlenmesi açısından önemlidir.

Bu çalışmada öğretmen adaylarına nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin neler olduğu sorusu yöneltilmiştir. Bu çerçevede öğretmen adayları toplam 98 farklı özellik belirtmişlerdir. Bu özelliklerin şu yedi ana başlıkta toplandığı görülmüştür: “Kişisel Özellikler, Mesleki Özellikler, Mesleki Gelişim, Mesleki Yeterlikler, İletişim Becerileri ve Sınıf Yönetim Becerileri”. Oluşan bu başlıkların MEB ÖYGM¹⁰ tarafından belirlenen öğretmen yeterlikleri ana başlıkları ile benzeştiği görülmektedir. Nitelikli, etkili ve çağdaş öğretmen özelliklerini belirlemeye yönelik çalışmalarda genel olarak şu üç konunun öne çıktığı görülmektedir: “Alan bilgisi, genel kültür ve mesleki beceri”.

Tekışık’a göre, “Öğretmen eğitiminin ve öğretmenlik mesleğinin temelini kişilik yeterlikleri oluşturur”.¹¹ Kişilik insanın bütün hayatını etkileyebilecek özelliğidir. Bu nedenle kişilik, insanların mesleğini de doğrudan etkileyebilmektedir. Seçilen mesleğin kişilikle uyumlu olması beklenir. Eğer kişiliğe uygun bir meslek seçilmemişse o insanın işinde başarılı olması da beklenemez. Öğretmenlik mesleğini seçecek veya seçmiş kişiden de beklenen bazı kişilik özellikleri vardır. Bu çalışmada anlayışlı, sabırlı, neşeli ve güler yüzlü olması nitelikli bir öğretmenden beklenen kişilik özelliklerin başında yer almaktadır.

Öğretmenlerin kişisel özellikleri son dönem Osmanlı eğitimcilerinin de üzerinde durdukları bir konu olmuştur. Öncelikle öğretmenlerin bireysel özellikleri üzerinde durulmuş, öğretmenlerin ahlâklı, dürüst ve sabırlı bireyler olmalarının önemi vurgulanmıştır.¹² Araştırmada öğretmenin giyimine özen göstermesi gerektiği de bazı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Oktar ve Yazçayır¹³ tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Ancak Çetin¹⁴ tarafından yapılan çalışmada ise öğretmen adaylarına göre öğretmenin anlayışlı ve kıyafetinin ideal bir öğretmende mutlaka bulunması gereken bir özellik olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

¹⁰ MEB ÖYGM, 2012.

¹¹ Tekışık, H. H., Öğretmenin Kişisel Yeterlikleri. Eğitime Yansımalar: VII Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu, 21-23 Mayıs 2003. Sivas. Cumhuriyet Üniversitesi. Ankara: Tekışık Yayıncılık. 2003. s, 169.

¹² Şanal, M. ve Güçlü, M., Yenileşme Dönemi Eğitimcilerinin Öğretmenlik Mesleğine Bakışları. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2005. (18), s, 137-154.

¹³ Oktar, İ. ve Yazçayır, N., Öğrencilere Göre Etkili Öğretmen Özellikleri. Milli Eğitim. 2008. (180), s, 8-23.

¹⁴ Çetin, 2001.

Nitelikli bir öğretilende bulunması gereken mesleki özelliklerin başında öğretmenin bütün öğrencilerine eşit davranması yer almaktadır. Ubuz ve Sarı¹⁵ tarafından yapılan araştırmada da öğretmen adayları, iyi bir öğretilende aranan kişisel özelliklerin başında adil olması gerektiğini belirtmişlerdir. Yörük ve Tezcan¹⁶ tarafından lise öğrencileri ile yapılan araştırmada da etkili öğretmenlerin adil olması gerektiği ön plana çıkmıştır.

Bilimsel alandaki hızlı gelişmeler nedeniyle öğretmenlik alan bilgisi de sürekli değişmekte ve gelişmektedir. Öğretmenlerin de bu değişimi takip etmesi ve kendini bu konularda yetiştirmesi gerekir. Bunun için ise araştırmaları takip etmesi önemlidir.¹⁷ Bu araştırmada da mesleki gelişim boyutunda nitelikli bir öğretmenin en çok kendini geliştirmesi özelliği öne çıkmıştır. Bu özellik, Aşıcı, Seylim, Tezcan, Karaca, ve Aydın¹⁸ tarafından yapılan araştırmada da nitelikli bir öğretilende aranan özelliklerin başında gelmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarınca nitelikli bir öğretilende bulunması mesleki yeterliklerin başında alan bilgisinin yeterli olması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu özellik öğretmenlik mesleğinin üç temel boyutundan birini oluşturmaktadır. Çetin¹⁹ ve Halis²⁰ de ideal bir öğretmenin konu alan bilgisi, genel öğretim yeteneği, özel öğretim yeteneği, kişisel ilişkiler, faaliyetleri bilme ve düzenleme gibi alanlarla yeterli olması gerektiğini belirtmiştir.

İletişimin çeşitli öğeleri vardır. Bu öğelerden kaynak (verici) öğretmen tarafından temsil edilmektedir. Bu nedenle eğitim alanında iletişimde en önemli konulardan biri öğretmen olduğu için, öğretmenlerin iletişim becerilerinin istenen seviyede olması gerektiği öne çıkmaktadır. Bu araştırmada katılımcılar tarafından nitelikli bir öğretilende bulunması gereken iletişim becerilerinin başında öğrenci ile iletişiminin iyi olması belirtilmiştir. Okçabol, Akpınar, Caner, Erkin, Gök ve Ünlühisarçıklı²¹ ve Ubuz ve Sarı'nın²² tarafından yapılan araştırmalarda ulaşılan

¹⁵ Ubuz, B. ve Sarı, S., Sınıf Öğretmeni Adaylarının İyi Öğretmen Olma ile İlgili Görüşleri. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2009. (28), s, 53-61.

¹⁶ Yörük, D. ve Tezcan, H., Öğrenci Görüşlerine Göre Etkili Öğretmenin Özellikleri. Milli Eğitim. 2009. (183), s, 219-227.

¹⁷ Yılman, M., Türkiye'de Öğretmen Eğitiminin Temelleri. (2. Baskı). Nobel Yayınları. Ankara, 2006.

¹⁸ Aşıcı, H., Seylim, E., Tezcan, E., Karaca, İ. ve Aydın, R., Öğretmen Yeterlikleri Hakkında Biyoloji Öğretmenlerinin Görüşlerinin Belirlenmesi. I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi. 1-3 Mayıs 2009. (24.05.2010). Çanakkale, 2009. s, 499.

¹⁹ Çetin, 2001.

²⁰ Halis, İ., Demokratik Sınıf Ortamı için Profesyonel Sınıf Yönetimi. 2. Baskı. Mikro Yayınları. Konya, 2002.

²¹ Okçabol, R., Akpınar, Y., Caner, A., Erkin, E., Gök, F. ve Ünlühisarçıklı, Ö., Öğretmen Yetiştirme Araştırması. Eğitim-Sen Yayınları. Ankara, 2003.

²² Ubuz, B. ve Sarı, S., Sınıf Öğretmeni Adaylarının İyi Öğretmen Olma ile İlgili Görüşleri. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2009. (28), s, 53-61.

sonuçlar da bu araştırmada çıkan sonucu desteklemektedir. Etkili bir öğrenme öğretme süreci için öğretmen-öğrenci ilişkisinde tam ve doğru iletişimin çok önemlidir.^{23 24} Bu nedenle öğretmen adaylarına iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim verilmesi önerilmektedir.

Geleneksel olarak sınıf yönetimi denilince, öğretmenin sınıfa egemen olması ve sınıfta disiplini sağlaması anlaşılır.²⁵ Ancak Celep, sınıf yönetimini, sınıfın amacını gerçekleştirmek için, sınıfta bulunan öğretim kaynakları ile öğrencileri eşgüdümleyerek eyleme geçirme süreci olarak tanımlamaktadır.²⁶ “Öğretmenin etkililiği sadece öğretimle sınırlı tutulmamış; öğretim ve yönetimin bütünleştirilmesi, öğretmen etkililiğinin temel bir ölçütü olarak görülmüştür.”²⁷

“Sınıf yönetimi, eğitim yönetimi sıra dizininin ilk ve temel basamağıdır... eğitim yönetiminin kalitesi büyük ölçüde sınıf yönetiminin kalitesine bağlıdır.”²⁸ Güven’e göre de: “Öğretmenler, öğrenciler için destekleyici ve sağlıklı bir öğrenme ortamı yaratabilmek için kendileri iyi bir model olmalı ve bu özellikleri sınıf içine yansıtabilmeli; rahat davranma, dostça yaklaşım, demokratik duyuşsal yönden gelişmişlik, nezaket, saygı, öğrencileri birey olarak görüp kişiliklerini göz önünde bulundurarak, etkinliklere öğrencileri katma, aktif kılma ve iyi bir rehber olma, etkili öğretimin temel ilkelerinden olduğunu bilmelidirler. Bu özelliklerin sınıf içinde sergilenmesi, öğrencilerin birbirleriyle olan etkileşimini de olumlu yönde etkileyecek, dolayısıyla sınıf içinde tolerans ve saygının hâkim olduğu sağlıklı bir iletişimin gerçekleştiği, demokratik sınıf ortamı yönünde adımlar atılmış olacaktır.”²⁹

Bu araştırmada, nitelikli bir öğretmenin sınıf yönetiminde iyi olması gerektiği, fakat bunu yaparken de öğrencileri iyi tanınması ve onlara karşı tavır ve tutumlarında ne çok yumuşak ne de çok sert olmaması ve gerektiği öne çıkmıştır. Ayrıca öğrencilerin öğretmen tarafından rencide edilmemesi de katılımcılar tarafından vurgulanmıştır.

Etkili öğretmen, nitelikli öğretmen, ideal öğretmen, iyi öğretmen, kaliteli öğretmen vb. isimlendirmelerle yapılan çalışmalar incelendiğinde öğretmenlerin pek çok özelliğe sahip olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu ve benzeri

²³ Gordon, T., E. Ö. E. Etkili Öğretmenlik Eğitimi. (Çev.: Aksay, E.). (11. Baskı). Sistem Yayınları. İstanbul, 2001.

²⁴ Ün Açıkgöz, K., Etkili Öğrenme ve Öğretme. (5. Baskı). Eğitim Dünyası Yayınları. İzmir, 2003.

²⁵ Turan, S., Yönetilme İlgili Temel Teori ve Yaklaşımlar. Şişman, M. ve Turan, S. (Ed.) Sınıf Yönetimi. Pegem A Yayıncılık. Ankara, 2004. s, 1-10.

²⁶ Celep, C. ,Sınıf Yönetimi ve Disiplin. Anı Yayıncılık. Ankara, 2000. s,1.

²⁷ Çelik, V., Sınıf Yönetimi. (2. Baskı) Nobel Yayın Dağıtım. Ankara, 2003. s,2.

²⁸ Başar, H., Sınıf Yönetimi. (5. Baskı). Pegem A Yayınları. Ankara, 2001. s, 4.

²⁹ Güven, İ., Etkili Bir Öğretim İçin Öğretmenden Beklentiler. Milli Eğitim. 2004. (164).

çalışmalarda ortaya çıkan özelliklerin öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinde kullanılması ve uygulamada da öğretmenler tarafından bu hususların göz önüne alınmasında yarar görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aşıcı, H., Seylim, E., Tezcan, E., Karaca, İ. ve Aydın, R., Öğretmen Yeterlikleri Hakkında Biyoloji Öğretmenlerinin Görüşlerinin Belirlenmesi. I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi. 1-3 Mayıs 2009. <http://oc.eab.org.tr/egtconf/cd.php>. (24.05.2010). Çanakkale, 2009. s, 499.
- Baki, A. ve Gökçek, T., Matematik Öğretmeni Adaylarının Benimsedikleri Öğretmen Modeline İlişkin Bazı İpuçları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2007. (32), s, 22-31.
- Başar, H., Sınıf Yönetimi. (5. Baskı). Pegem A Yayınları. Ankara, 2001.
- Celep, C. ,Sınıf Yönetimi ve Disiplin. Anı Yayıncılık. Ankara, 2000.
- Çelik, V., Sınıf Yönetimi. (2. Baskı) Nobel Yayın Dağıtım. Ankara, 2003.
- Çetin. Ş., İdeal Öğretmen Üzerine Bir Araştırma. Milli Eğitim. 2001. (149).
- Gordon, T., E. Ö. E. Etkili Öğretmenlik Eğitimi. (Çev.: Aksay, E.). (11. Baskı). Sistem Yayınları. İstanbul, 2001.
- Güven, İ., Etkili Bir Öğretim İçin Öğretmenden Beklentiler. Milli Eğitim. 2004. (164).
- Halis, İ., Demokratik Sınıf Ortamı için Profesyonel Sınıf Yönetimi. 2. Baskı. Mikro Yayınları. Konya, 2002.
- MEB ÖYGM., Öğretmen Yeterlikleri. MEB Yayını. Ankara, 2010.
- Okçabol, R., Akpınar, Y., Caner, A., Erkin, E., Gök, F. ve Ünlühisarcıklı. Ö., Öğretmen Yetiştirme Araştırması. Eğitim-Sen Yayınları. Ankara, 2003.
- Oktar, İ. ve Yazçayır. N., Öğrencilere Göre Etkili Öğretmen Özellikleri. Milli Eğitim. 2008. (180). s, 8-23.
- Oruç, N., A Comparison of The Turkish and European Student-Teachers' Definition of a Good Teacher. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2008. 28(2), s, 149-168.

- Resmi Gazete., (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu. No: 1739, Sayı: 14574, Tarih: 24.6.1973.
- Şanal, M. ve Güçlü, M., Yenileşme Dönemi Eğitimcilerinin Öğretmenlik Mesleğine Bakışları. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2005. (18), s, 137-154.
- Şeker, H.; Deniz, S. ve Görgeç, İ., İdeal Öğretmen Üzerine Bir Araştırma. Milli Eğitim. 2004. (164).
- Tekışık, H. H., Öğretmenin Kişisel Yeterlikleri. Eğitime Yansımalar: VII Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu. 21-23 Mayıs 2003. Sivas. Cumhuriyet Üniversitesi. Ankara: Tekışık Yayıncılık. 2003.
- Turan, S., Yönetilme İlgili Temel Teori ve Yaklaşımlar. Şişman, M. ve Turan, S. (Ed.) Sınıf Yönetimi. Pegem A Yayıncılık. Ankara, 2004. s, 1-10.
- Yetim, A. A. ve Göktaş, Z., Öğretmenin Mesleki ve Kişisel Nitelikleri. Kastamonu Eğitim Dergisi. 2004. 12(2), s, 541-550.
- Yıldırım, A., Şimşek, H., Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (5. Baskı). Seçkin Yayıncılık. Ankara, 2005.
- Yılman, M., Türkiye’de Öğretmen Eğitiminin Temelleri. (2. Baskı). Nobel Yayınları. Ankara, 2006.
- Yörük, D. ve Tezcan, H., Öğrenci Görüşlerine Göre Etkili Öğretmenin Özellikleri. Milli Eğitim. 2009. (183), s, 219-227.
- Ubuz, B. ve Sarı, S., Sınıf Öğretmeni Adaylarının İyi Öğretmen Olma ile İlgili Görüşleri. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2009. (28), s, 53-61.
- Ün Açıkgöz, K., Etkili Öğrenme ve Öğretme. (5. Baskı). Eğitim Dünyası Yayınları. İzmir, 2003.